

Η ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ¹

Υπό ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Ν. ΣΑΡΣΕΝΤΗ

Εισαγωγή

Τὸ πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εἰς τὴν σύγχρονον οἰκονομικὴν θεωρίαν καὶ πράξιν ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον καὶ τὴν αἰτίαν πολλῶν συζητήσεων, ἐρευνῶν καὶ γενικώτερα προσπαθειῶν εἰς μεγάλην ἔκτασιν. Ἐν τούτοις εἶναι γεγονός ὅτι εὕρισκόμεθα ἀκόμη μακρὰν τοῦ σημείου ἐκείνου ὅπου θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ δεχθῆ τὴν ἄποψιν ὅτι ἔχουν ἀποκρυσταλλωθῆ ἀπόψεις καὶ ἔχουν ὀλοκληρωθῆ αἱ σκέψεις ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου.

Εὕρισκόμεθα δὲ μακρὰν νομίζω τοῦ σημείου τούτου, διότι ἡ προσπάθεια τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως μὴ οὔσα ἄλλο τι παρὰ προσπάθεια συγκριτικῆς

1. Ἀνακοίνωσις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἑταιρίαν Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν (15 Μαΐου 1963).

¹ Ἐκτὸς τῶν ἐκδόσεων τῆς Ε.Σ.Υ.Ε. διὰ τὴν θεωρητικὴν θεμελίωσιν τῆς παρούσης ἐργασίας ἐχρησιμοποιήθη κυρίως ἡ ἀκόλουθος βιβλιογραφία :

Article: Some methods and problems in the study of Metropolitan Economies - A paper presented at the meeting of the Regional Science Association, Hague Holland 1961.

Δρακάτου Κωνσταντίνου: Παράγοντες διαφορισμοῦ τιμῶν εἰδῶν διατροφῆς ἐν Ἑλλάδι, Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1963.

Δοξιάδη Κωνσταντίνου: Οἰκιστικὴ. Εἰς Οἰκονομικὴν καὶ Λογιστικὴν Ἑγκυκλοπαίδειαν.

Δοξιάδη Κωνσταντίνου: Διοικητικὴ Ἀναδιοργάνωσις τῆς χώρας, Ἀθῆναι 1940.

Isard Walter: Methods of Regional analysis and Introduction to Regional Science - Technology Press of the M.I.T. and J. Wiley & Sons Inc. N.Y., London 1960.

Κεβόρκ Κ.: Πρότυπον Ἀστικῆς Καταναλώσεως ἐν Ἑλλάδι καὶ Διεθνῆς Συγκρίσεις. Ἐκδόσις τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1962.

Κουτσουμάρη Γ.: Τὸ πρόβλημα τῆς Χωρονομικῆς Συγκεντρώσεως τῆς Ἑλληνικῆς Βιομηχανίας Κ.Ο.Ε., Ἀθῆναι 1962.

Pfouts R., The techniques of urban economic analysis, Chandler Davis Publishing Company N.J. USA 1960.

Papandreou A.: A Strategy for Greek Economic Development, - Research Monograph Series I. C.E.R., Athens Greece.

Ward Benjamin: Greek Regional Development, Research Monograph Series 4, C.E.R., Athens, Greece.

βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἄπτεται τῶν θεμάτων ἢ φαινομένων ἐκείνων τὰ ὅποια ἀποτελοῦν αἰτίαν καὶ ἀποτέλεσμα τῶν ἀνθρωπίνων κυρίως ἐκδηλώσεων. Λέγομεν τῶν ἀνθρωπίνων ἐκδηλώσεων, καθ' ὅσον ἀκόμα καὶ ἡ ἀξιοποίησις ὑπάρχοντος τυχόν φυσικοῦ πλούτου εἰς μίαν χώραν δὲν εἶναι παρά συνάρτησις τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιθυμιῶν καὶ δυνατοτήτων. Αἱ ἀνθρώπιναι ὅμως ἐκδηλώσεις δὲν ἀποτελοῦν στατικὸν μέγεθος δυνάμενον νὰ τεθῆ εἰς αὐστηρά μαθηματικὰ πλαίσια, ἀλλὰ ὑφίστανται, ἐξελισσονται καὶ ἀναπτύσσονται μέσα εἰς τὸν χρόνον ἐπηρεαζόμεναι καὶ προσδιοριζόμεναι κατὰ καιροῦς ὑπὸ παραγόντων τόσοσιν σταθμητῶν ὅσον καὶ ἀσταθμητῶν.

Τὰ κοινωνικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ρεύματα, αἱ μετακινήσεις, ἡ τεχνικὴ πρόοδος καὶ ἡ περὶ ζωῆς ἀντίληψις ἀντιπροσωπεύουν ἐλάχιστον ἀριθμὸν ἐξ ὄλων ἐκείνων τῶν μεταβλητῶν καταστάσεων, αἱ ὅποια ἐπηρεάζουν ἀποτελεσματικῶς τὰς κατὰ καιροῦς ὑφισταμένας ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου.

Εἶναι κατὰ συνέπειαν φυσικὸν νὰ παρατηρῆται αὐτῇ ἡ συνέχεια τῆς συζητήσεως ἐπὶ ἐνὸς θέματος τὸ ὅποιον εἶναι συνάρτησις ἢ τουλάχιστον ἐπηρεάζεται ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ἐκδηλώσεων. Καὶ ἡ παρουσίας αὐτῇ τουλάχιστον δὲν φιλοδοξεῖ εἰς τὸ νὰ δώσῃ ὀριστικὴν λύσιν ἢ ἀπάντησιν ἐπὶ ἐνὸς θέματος τοῦ ὁποίου ἡ φύσις τὸ καθιστᾷ κατ' ἐξοχὴν δυναμικόν. Ἀποβλέπει ἐν τούτοις εἰς τὸ νὰ θέσῃ πρό ὕμῶν ὠρισμένας σκέψεις ἐπὶ ἐνὸς τομέως τῶν ἀνθρωπίνων ἐκδηλώσεων, αἱ ὅποια δυνατόν νὰ συμβάλουν εἰς τὸ νὰ προωθήσουν ἐτι περαιτέρω τὴν ὄλην προσπάθειαν.

Ἡ σημασία τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς

Αἱ σκέψεις αὐταὶ στρέφονται εἰς τὸν τομέα τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς. Περισσότερον συγκεκριμένα δὲ στρέφονται εἰς τὴν παρουσίας τῶν παραγόντων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι προσδιορίζουν τὴν δυναμικότητα τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς καὶ εἰδικώτερα εἰς τὴν ἀνάλυσιν ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, ἦτοι τοῦ παράγοντος τῆς οἰκιστικῆς συγκροτήσεως τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ δυναμικότης τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς ἀναμφισβητήτως δὲν ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεσιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως μιᾶς χώρας, ἰδιαιτέρως ὅταν τὸ θέμα ἐξετάζεται καὶ τοποθετεῖται, ὅπως ἐξ ἄλλου πάντοτε συμβαίνει, εἰς εὐρύτερα διεθνή πλαίσια. Οὔτε αἱ ὑφιστάμεναι εἰς δεδομένον χρόνον τάσεις τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς δύνανται νὰ ἀποτελέσουν τὴν βᾶσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ ἐστηρίζετο ἀποκλειστικῶς ἓνα πρόγραμμα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Αἱ ἀναμενόμεναι ὅμως νὰ διαμορφωθοῦν τάσεις, ἀπορρέουσαι ἀπὸ ἓνα πλῆθος αἰτίων, θὰ πρέπει νὰ ἀποτελέσουν στοιχεῖον τοῦ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ. Κλασσικὴν ἴσως περίπτωσιν, ὅπου ἡ σημασία τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς καὶ ἡ δυναμικότης τῆς ἀτονεῖ, ἀποτελεῖ ἡ ὑπαρξις ἐντὸς τοῦ γεωγραφικοῦ χώρου δεδομένης οἰκονομίας μονοπωλιακῆς φύσεως (ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν

διεθνῆ ἀγορὰν) πλουτοπαραγωγικῶν πόρων. Οἱ Ἑλληνικοὶ ὁμως πλουτοπαραγωγικοὶ πόροι δὲν εἶναι μᾶλλον μονοπωλιακῆς φύσεως καὶ ἡ δυναμικότης τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς θὰ πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ ἕνα στοιχεῖον εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς χαράξεως μιᾶς πολιτικῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως.

Οὔτε ἡ ποιότης τῆς ἐργασίας, οὔτε ἡ βιομηχανικὴ παράδοσις καὶ πείρα, ἀλλὰ οὔτε ἡ εἰσροὴ ξένων κεφαλαίων καὶ ἡ εἰσοδος ξένων ἐπιχειρήσεων εἶναι τοιαῦται, ὥστε νὰ βασιζοῦν μίαν σκέψιν ὅτι δυνάμεθα ὡς οἰκονομία νὰ εἰσέλθωμεν ἀνέτως καὶ ἀμέσως εἰς τὴν διεθνῆ ἀγορὰν.

Μία γενικὴ καὶ σύντομος θεώρησις τοῦ θέματος τῆς ἀγορᾶς τόσον περιφερειακῶς ὅσον δι' ὅλοκληρον τὴν χώραν θὰ μᾶς ὠδήγῃ εἰς σκέψεις, αἱ ὁποῖαι θὰ μᾶς ὑποβοηθοῦσαν εἰς τὸ νὰ ἐξαγάγωμεν ὠρισμένας κατ' ἀρχὴν ἰσχυούσας συναρτήσεις οικονομικῶν φαινομένων. Οὕτω, ἀναφερόμενοι εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς τὴν ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσαν δυναμικότητα ὑποστηρίζεως μιᾶς προσπάθειας βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀποκεντρώσεως, νομίζομεν ὅτι εἶναι βασικὸν νὰ τονισθῇ ὅτι εἰς περιπτώσεις ἀνισομεροῦς κατανομῆς τῆς δυναμικότητος τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς μεταξύ τῶν περιοχῶν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκονομίας θὰ ἐνισχυθῇ ἡ ἔντονος συγκέντρωσις βιομηχανιῶν μὴ ἐξηρηθμένων ἀπολύτως ἐκ τῶν φυσικῶν πόρων παραγωγῆς. Ἡ συγκέντρωσις αὕτη θὰ κατατείνει εἰς περιοχὰς ἀνωτέρας δυναμικότητος, ἐνῶ ὅσον θὰ κατέρχεται ἡ δυναμικότης τόσον θὰ ἀτονῇ ὁ βαθμὸς βιομηχανικῆς συγκεντρώσεως, μὲ ἀποτέλεσμα, εἰς περιοχὰς κατωτέρας δυναμικότητος νὰ ἀναπτύσσωνται κλάδοι βιομηχανίας, οἱ ὁποῖοι εἶναι συνδεδεμένοι μὲ τὴν διαθεσιμότητα τῶν φυσικῶν πόρων ἢ οἱ κλάδοι παραγωγῆς βασικῶν εἰδῶν ἐφόσον ἡ τοπικὴ ἀγορὰ ἔχει κάποιαν δυναμικότητα ἢ παράδοσιν ἢ ἐκ τῆς τοπικῆς αὐτῆς ἀγορᾶς ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἀγορὰ παρακειμένης περιοχῆς.

Ἀποδεχόμεθα τὴν ἀποψιν ὅτι δι' ὠρισμένον κύκλον κλάδων βιομηχανικῆς παραγωγῆς ἡ δυναμικότης τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς ἐπηρεάζει τόσον τὴν ἀνάπτυξιν ὅσον καὶ τὴν συγκέντρωσιν τῆς βιομηχανίας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀνακύπτει ἡ ἀνάγκη καθορισμοῦ ἐνὸς τρόπου σταθμίσεως τῶν παραγόντων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐπηρεάζουν τὴν δυναμικότητα τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς.

Μία σύντομος περιγραφή τῶν γενικῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀγορᾶς

Πρὶν ὁμως εἰσέλθωμεν εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν παραγόντων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐπηρεάζουν τὴν δυναμικότητα μιᾶς ἀγορᾶς, κρίνομεν σκόπιμον νὰ θώσωμεν μίαν σύντομον εἰκόνα τῶν σπουδαιότερων γενικῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ἀγορᾶς τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἀγορὰ, ὅπως ἐξ ἄλλου τὸ πλεῖστον τῶν ἀγορῶν τῶν εἰς

χαμηλόν επίπεδον ἀναπτύξεως (διὰ νὰ μὴ χρησιμοποιήσωμεν τὸν ὄρον ὑπαναπτύκτων) χωρῶν παρουσιάζει ὠρισμένα χαρακτηριστικά, τὰ ὅποια δύνανται νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἑξῆς :

Ὁ μεγάλος ὄγκος καταναλώσεως κατευθύνεται κυρίως πρὸς τὰ βασικὰ εἶδη συντηρήσεως. Πράγματι ὡς συνάγεται ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν οἰκογενειακῶν προϋπολογισμῶν τῆς ΕΣΥΕ (1957-58) τὸ 76% περίπου τῶν ἀγορῶν τῶν νοικοκυριῶν καὶ τῶν εἰς εἶδος ἀπολαβῶν τῶν εἰς πόλεις ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων ἀντιπροσωπεύει δαπάνας κατοικίας, διατροφῆς, ἐνδυμασίας, ὑποδήσεως, ἰατρικῆς περιθάλψεως, ἐκπαιδεύσεως, εὐπρεπισμοῦ καὶ ἀναψυχῆς. Κυρίαν αἰτίαν τούτου ἀποτελεῖ τὸ χαμηλόν κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα τῆς μεγάλης μάζης τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου, τοῦ χαμηλοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος, προκύπτει ἡ κατ' ἀρχὴν ἀδυναμία τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς νὰ ὑποβαστάξῃ καὶ νὰ ὑποβοηθῆσῃ ἕνα εὐρύτερον πρόγραμμα βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως πέραν τῶν βασικῶν βιομηχανιῶν, δεδομένου ὅτι τὸ πλῆθος τῶν ἀτόμων τῶν ὁποίων τὸ εἰσόδημα ὑπερβαίνει οὐσιωδῶς τὸ ἀπαραίτητον ὕψος πρὸς κάλυψιν τῶν βασικῶν ἀναγκῶν διαβιώσεως εἶναι περιωρισμένον. Οὕτω δημιουργεῖται ἡ ἀνάγκη ἐντόνου κρατικῆς παρεμβάσεως εἰς τὸν τομέα τῶν ἐπενδύσεων καὶ σημειοῦται δισταγμὸς τοῦ ἐγχωρίου ἐπιχειρηματικοῦ κεφαλαίου δι' ἐπιτόπιον ἐπένδυσιν εἰς μεγάλα βιομηχανικὰ ἔργα.

Μίαν γενικὴν ἰδέαν περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ λάβωμεν σκεπτόμενοι ὅτι βάσει τῆς ἐρεύνης τῶν οἰκογενειακῶν προϋπολογισμῶν ἡ ἐτήσια κατὰ κεφαλὴν δαπάνη τοῦ καταναλωτοῦ, διὰ τὸ σύνολον τῶν δαπανῶν διαβιώσεως εἰς τὰς πόλεις ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων, ἀνήρχετο εἰς δραχμὰς 11.800, ἔναντι τοῦ μέσου κατὰ κεφαλὴν ἀκαθάριστου ἐθνικοῦ προϊόντος εἰς ἀγοραίας τιμὰς τοῦ ἔτους 1958 ἐκ δραχμῶν 10.700 περίπου². Καίτοι οἱ δύο ὡς ἄνω ἀριθμοὶ δὲν εἶναι ἀπολύτως συγκρίσιμοι παρέχουν ἐν τούτοις μίαν εἰκόνα τῆς ἀδυναμίας τοῦ εἰσοδήματος τῆς χώρας νὰ καλύψῃ τὰς ἀνάγκας εἰς κεφάλαιον ἐνὸς εὐρύτερου προγράμματος ἐκβιομηχανίσεως.

Ἄξιον παρατηρήσεως ἐν τούτοις εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς ἄλλας χώρας, μὲ χαμηλότερον μέσον κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα, ὅπως εἰς Ἰαπωνίαν ὅπου τὸ ἀκαθάριστον κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα τὸ 1960 ἦτο 298 δολλάρια (στοιχεῖα ἀπὸ Economist), ἡ βιομηχανία εἶναι ἰδιαίτερος ἀνεπτυγμένη.

Τοῦτο ὀφείλεται νομίζω εἰς τὰ κατωτέρω βασικὰ στοιχεῖα :

Π ρ ῶ τ ο ν ὅτι ἡ χώρα αὐτὴ ἔχει δεκαπλάσιον πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ συνέπειαν ἕνας πολὺ μεγαλύτερος ὄγκος πληθυσμοῦ ἔχει εἰσόδημα

2. Τὸ ἀκαθάριστον ἐθνικὸν προϊόν εἰς ἀγοραίας τιμὰς ἰσοῦται πρὸς τὸ ἀκαθάριστον ἐθνικὸν εἰσόδημα σὺν τοῖς ἐμμέσοις φόροις, μειωμένους κατὰ τὰς ἐπιδοτήσεις (μηνιαῖον στατιστικὸν δελτίον τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος).

ὑψηλότερον τοῦ μέσου, δεύτερον γεωγραφικῶς εὐρίσκεται πλησίον χωρῶν χαμηλοῦ ἐπιπέδου ἀναπτύξεως, τρίτον ἔχει ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς λοιπὰς ἀνεπτυγμένας χώρας πολὺ χαμηλὸν κόστος παραγωγῆς, ἰκανοποιητικὴν παραγωγικότητα καὶ σχετικῶς ἔντονον ροπὴν πρὸς ἀποταμίευσιν.

Ἔτερον χαρακτηριστικὸν τῆς Ἑλληνικῆς ἀγορᾶς καὶ γενικώτερον τῶν χωρῶν χαμηλοῦ ἐπιπέδου ἀναπτύξεως, εἶναι ὅτι ὁ μεγάλος ὄγκος τῆς ζήτησεως κατευθύνεται εἰς προϊόντα κατωτέρας σχετικῶς ποιότητος, χαμηλῆς σχετικῶς τιμῆς καὶ περιορισμένης ποικιλίας. Τὸ γεγονός τοῦτο βεβαίως συντελεῖ εἰς τὴν κατὰ μάζας παραγωγὴν τῆς βιομηχανίας ἢ ὅποια ὅμως λόγῳ τῆς ἀδυναμίας ἀπορροφήσεως μεγάλων ποσοτήτων εἰς τὴν ἐγχωρίαν ἀγορὰν καθίσταται μᾶλλον δυσχερῆς.

Τέλος τὸ συγκριτικὰ περιορισμένον τοῦ συγκοινωνιακοῦ δικτύου συντελεῖ εἰς ἀπομόνωσιν μικρῶν ομάδων οἰκισμῶν, οἱ ὅποιοι περιορίζονται μὴ δυνάμενοι νὰ ἀναπτύξουν, ἔστω βασικά, τὸν τομέα τῆς τριτογενοῦς παραγωγῆς καὶ νὰ δημιουργήσουν προσθέτους οικονομικὰς δραστηριότητας, γεγονός τὸ ὅποιον θὰ συνέτεινε εἰς τὴν δημιουργίαν ἀξητικῶν τάσεων τοῦ εἰσοδήματος.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἀγορὰ δύναται νὰ διακριθῇ εἰς τέσσαρας βασικὰς κατηγορίας διαφόρου ἀπορροφητικῆς δυναμικότητος. Αἱ κατηγορίαι αὗται συσχετιζόμεναι πρὸς πληθυσμιακὰς συγκεντρώσεις δύναται νὰ ἐμφανισθοῦν ὡς τομεῖς καὶ νὰ ἀποδοθῇ ἕνας βαθμὸς διαφοροποιήσεως τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς. Εἰς γενικὰς γραμμὰς διακρίνομεν τὸν τομέα τῆς μεγάλης περιοχῆς Ἀθηνῶν ὅπου τὸ 25% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας μὲ μέσῃ κατὰ κεφαλὴν δαπάνην καταναλώσεως διπλάσιαν περίπου τῆς ἀντιστοίχου τῶν πόλεων 10.000, εἰς τὸν τομέα τῶν μεγαλοπόλεων ἄνω τῶν 30.000 κατοίκων περιλαμβανομένης καὶ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ μὲ μέσῃ κατὰ κεφαλὴν δαπάνην καταναλώσεως κατωτέραν τῆς τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ 35-45%, τὸν τομέα τῶν πόλεων 10-20.000 κατοίκων καὶ τὸν τομέα τῶν μικρῶν οἰκισμῶν εἰς τοὺς ὅποιους ἢ μέσῃ κατὰ κεφαλὴν δαπάνη καταναλώσεως ἕγνωστον πῶσον θὰ ὑπολείπεται τῆς τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ οἰκιστικὴ συγκρότησις τοῦ πληθυσμοῦ ὡς παράγων ἐπηρεασμοῦ τῆς δυναμικότητος τῆς ἀγορᾶς γενικῶς.

Διὰ τοῦ ὄρου «ἀγορὰ» γενικῶς ἀποδίδεται ἡ ἔννοια τῶν οικονομικῶν πράξεων τῶν πάσης φύσεως συναλλαγῶν τῶν οικονομικῶν μονάδων ὡς πρὸς τὸν χῶρον.

Ἐκάστη ἀγορὰ παρουσιάζει ὠρισμένας ἰδιομορφίας προερχομένας ἐξ ἀλληλεξηρημένων παραγόντων.

Οἱ παράγοντες οὗτοι ἀπορρέουν κυρίως ἐκ τῶν οικονομικῶν συνθηκῶν διαβιώσεως, τῆς συγκροτήσεως καὶ συνθέσεως τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος,

ἐκ τοῦ γεωγραφικοῦ χώρου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τοῦτο ζῆ καὶ κινεῖται, ἐκ τῶν συνηθειῶν καὶ ἐθίμων κλπ. Αἱ ἰδιομορφίαι αὐταὶ ἐκδηλοῦνται εἰς τὸν ρυθμὸν, τὴν κατεύθυνσιν καὶ τὰς μεταβολὰς τῆς ἐνεργοῦς ζητήσεως τῶν ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν.

Ἐκ τῶν παραγόντων ἐξ ἄλλου αὐτῶν ἐπηρεάζεται ἡ δυναμικότης μιᾶς ἀγορᾶς καὶ ἐκ τῆς μεταβολῆς αὐτῶν ἀπορρέει οἰαδήποτε μεταβολὴ τῆς δυναμικότητός της.

Ὡς κύριοι προσδιοριστικοὶ παράγοντες τῆς δυναμικότητος μιᾶς ἀγορᾶς δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν :

α'. Τὸ ὕψος τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος ἐπηρεαζόμενον ἐκ τοῦ βαθμοῦ ἀναπτύξεως, ὡς καὶ τῆς μορφῆς τῆς οἰκονομίας (γεωργικῆ, βιομηχανικῆ κλπ.).

β'. Αἱ περὶ ζωῆς ἀντιλήψεις, αἱ συνήθειαι καὶ τὰ ἔθιμα, καὶ

γ'. Ἡ οἰκιστικὴ συγκρότησις τοῦ πληθυσμοῦ.

Οἱ παράγοντες οὗτοι βεβαίως δὲν ὑφίστανται καὶ δὲν ἐπενεργοῦν ἀνεξαρτήτως ὁ εἰς τοῦ ἄλλου. Ἐν τούτοις κάθε ἕνας ἐξ αὐτῶν διαδραματίζει ἴδιον ρόλον καὶ ἐπιδρᾷ κατὰ διάφορον τρόπον ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς καταναλώσεως τῶν οἰκονομούντων ἀτόμων καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομίας.

Ἡ ἐπίδρασις δὲ ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν τῶν παραγόντων ἀντανακλάται βεβαίως ἐπὶ τοῦ ὕψους τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος, πλὴν ὅμως ἡ στάθμισις μιᾶς ἐκάστης τῶν ἀντανακλάσεων δὲν εἶναι παρὰ ἡ στάθμισις τῆς βαρύτητος ἐνὸς ἐκάστου παράγοντος.

Εἰς αὐτὴν τὴν παρουσίᾳσι θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἀναφερθῶ εἰδικῶς εἰς τὸν παράγοντα τῆς οἰκιστικῆς συγκροτήσεως τοῦ πληθυσμοῦ.

Θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὴν ἀγορὰν τῆς Ἑλλάδος ὡς ἓν σύνολον ἀτόμων ἐγκατεστημένων εἰς διαφόρους περιοχάς, συγκεκροτημένων εἰς κοινότητας ἢ μᾶλλον οἰκισμοὺς διαφόρου μεγέθους, εὑρισκομένων εἰς διαφόρους μεταξύ των σχετικὰς ἀποστάσεις καὶ συνδεομένων ἢ ἀλληλοεξαρτωμένων ἐπὶ τῇ βάσει διοικητικῶν ἢ οἰκονομικῶν κυρίως δεσμῶν.

Μία τοιαύτη σύλληψις τῆς συγκροτήσεως τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς μᾶς δημιουργεῖ τὴν σκέψιν ὅτι μεγαλύτεραι πληθυσμιακαὶ συγκεντρώσεις δημιουργοῦν πιθανῶς τάσεις συγκεντρώσεως καὶ ἀναπτύξεως μεγαλυτέρων εἰς ἔντασιν καὶ ἔκτασιν οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων, τόσον τῆς δευτερογενοῦς ὅσον καὶ τῆς τριτογενοῦς παραγωγῆς. Τοῦτο δημιουργεῖ ἐν συνεχείᾳ τάσεις ἀνόδου τοῦ κατὰ κεφαλὴν ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τῆς ἀπασχολήσεως μὲ τὰς ἐντεῦθεν προκυπτούσας δυνάμεις προωθήσεως τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Ὁ βαθμὸς τῆς σπουδαιότητος τῆς ἀνωτέρω παραδοχῆς εἶναι ἴσως ἀμφίβολος κατ' ἀρχὴν, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἐξ ἄλλου ἐτονίσασαμεν ὅτι ἡ οἰκιστικὴ διάρθρωσις τοῦ πληθυσμοῦ δημιουργεῖ τάσεις, ἀλλὰ ὄχι ἀπαραιτήτως καταστάσεις.

Θὰ ἤθελα ἐπίσης ἐξ ἀρχῆς νὰ τονισθῇ, ὅτι μία μελέτη τῆς οἰκιστικῆς διάρθρωσεως τοῦ πληθυσμοῦ μιᾶς χώρας δὲν θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὸ νὰ προσδιορισθῇ ἐν μέσον μέγεθος οἰκισμῶν, τὸ ὅποιον θὰ ἀνταπεκρίνεται πρὸς τὴν φύσιν τῆς οἰκονομίας δεδομένης χώρας ἢ πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκονομικῆς τῆς ἀναπτύξεως ἢ πρὸς τὰς συνθήκας τῆς ἀγορᾶς.

Δὲν εἶναι δυνατόν δηλαδή νὰ προσδιορισθῇ ἓνα μέγεθος οἰκισμῶν, τὸ ὅποιον θὰ ἀνταπεκρίνεται πρὸς τὰς τυχόν ἀνάγκας λειτουργίας, οἰκισμῶν δυναμένων νὰ ἀποκληθοῦν «Οἰκισμοὶ optimum μεγέθους». Μία τοιαύτη παραδοχὴ εἶναι λανθασμένη καθ' ὅσον (ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Κ. Δοξιάδη, ὑποστηρίζεται) τὸ μέγεθος τῶν οἰκισμῶν δὲν εἶναι ἔννοια στατική, ἀλλὰ ἀνταποκρίνεται πρὸς εὐρύτερας, γενικωτέρας καὶ μεταβλητῆς φύσεως ἀνάγκας τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ὥστε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐλεγχθῇ, σὰν σημεῖον μὲ στατικὴν θεώρησιν, οὔτε νὰ προσδιορισθῇ ὁ ρυθμὸς ἀναπτύξεως καὶ ἡ μορφή συγκροτήσεως ἑνὸς οἰκισμοῦ. Τοῦτο βεβαίως προκύπτει ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἓνας οἰκισμὸς οἰκονομοῦντων ἀτόμων δὲν ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ δὲν συγκροτεῖται δι' ἑαυτὸν καὶ μόνον. Ὑπάρχει ἡ δημιουργεῖται καὶ ἀναπτύσσεται ἐντὸς ἑνὸς εὐρύτερου χώρου, ἐντὸς μιᾶς κοινωνίας οἰκισμῶν, τῶν ὁποίων δέχεται τὰς ἐπιδράσεις καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους ἀσκεῖ τὴν ἐπιρροήν του, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὠθούμενος ἀφ' ἑτέρου δὲ συντελῶν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνίας τῶν οἰκισμῶν καὶ εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς συγκροτήσεώς των. Θὰ ἦτο ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος μία ἀνάλυσις τῆς ἀλληλοεξαρτήσεως τῶν οἰκισμῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς προκυπτόντων φαινομένων καὶ προβλημάτων εἰς τὴν οἰκονομικὴν, τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτιστικὴν συγκρότησιν τῆς χώρας. Εἶναι ὄντως ἰδιαιτέρας σπουδαιότητος καὶ δέον νὰ τύχῃ ἰδιαιτέρας προσοχῆς τὸ θέμα τῆς οἰκιστικῆς διάρθρωσεως τῆς Ἑλλάδος.

Ἐχρησιμοποιήθη ὁ ὅρος οἰκιστικὴ διάρθρωσις τοῦ πληθυσμοῦ ἀντὶ ἄλλου συνηθεστέρου ἴσως ὄρου ὡς π.χ. διασπορά καὶ ἐγκατάστασις τοῦ πληθυσμοῦ, προκειμένου νὰ θεωρήσωμεν τὸ ὅλον θέμα ὑπὸ ἓνα εἰδικόν, ἀλλὰ ταυτόχρονα εὐρύτερον πρῖσμα, τὸ πρῖσμα τῆς οἰκιστικῆς³.

Ἡ τοποθέτησις ὑπὸ τοιοῦτον πρῖσμα ἀπορρέει ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ οἰκιστικὴ ὡς ἐπιστήμη ἔχει ὡς πρωταρχικὸν σκοπὸν νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν βασικῶν προϋποθέσεων ἀνέτου διαβιώσεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν τόπον τῆς κατοικίας του, εἰς τὸν οἰκισμὸν. Δεδομένου δὲ ὅτι καὶ ἡ προσπάθεια οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἐπιπέδου διαβιώσεως τῶν ἀτόμων, συνάγεται μία ἄμεσος σχέσις τῆς οἰκιστικῆς

3. Ὁ ὅρος Οἰκιστικὴ παράγεται ἐκ τοῦ ρήματος οἰκᾶν καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπιστήμην τῶν ἀνθρωπίνων οἰκισμῶν (settlements) ἢ ὅποια προσδιορίζεται ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπιηράζεται ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης τῆς κοινωνιολογίας, τῆς πολιτειολογίας τῶν πολιτικῶν καὶ τεχνικῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς τέχνης (βλ. Ekistics, Οἰκιστικὴ, μνηματὰ εἰδοσις τοῦ Γραφείου Κ. Δοξιάδη).

πρὸς τὸν προγραμματισμὸν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Κατὰ συνέπειαν ἡ οἰκιστικὴ θεώρησις τῆς συγκροτήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελεῖ πληρεστέραν καὶ πλέον ὀλοκληρωμένην ἀντιμετώπισιν τοῦ παράγοντος αὐτοῦ.

Εἶναι γεγονός ὅτι τὸ μέγεθος τῶν οἰκισμῶν, ὁ βαθμὸς τῆς μεταξὺ των συνδέσεως καὶ ἡ ἀπόστασις τῶν μικροτέρων οἰκισμῶν ἀπὸ μεγάλα βασικά, ἐθνικὰ ἢ διεθνή, οἰκονομικὰ κέντρα (κέντρα ἐμπορίου ἢ βιομηχανίας) ἐπιδρᾷ ἐπὶ :

α'. τοῦ ὕψους τῶν συναλλαγῶν

β'. τῆς διαθρώσεως τῆς ἀπασχολήσεως

γ'. τῆς δημιουργίας νέων ἢ προσθέτων οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων

δ'. τῶν συνηθειῶν καὶ ἐθίμων.

καὶ ἐντεῦθεν ἐπὶ τῆς κατανομῆς καὶ τοῦ ὕψους τοῦ εἰσοδήματος, τοῦ ὕψους καὶ τοῦ εἴδους τῆς καταναλώσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου τῆς δυναμικότητος τῆς ἀγορᾶς.

Ταῦτα ἔχοντες κατὰ νοῦν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸν προσδιορισμὸν ἑνὸς συντελεστοῦ συσχετίσεως τοῦ μεγέθους τῶν οἰκισμῶν εἴτε πρὸς τὸ ὕψος τῆς κατὰ κεφαλὴν δαπάνης διαβιώσεως τῶν κατοίκων, εἴτε πρὸς τὸ ὕψος τῶν συναλλαγῶν. Μία τέτοια συσχέτισις βάσει τῶν ὑπαρχόντων στοιχείων εἶναι ἀδύνατος, διότι καὶ μὲν ὑπάρχει τὸ μέγεθος τῶν οἰκισμῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ τὸ ὕψος π.χ. τῆς κατὰ κεφαλὴν δαπάνης διαβιώσεως ὕψως δίδεται εἰς τὴν ἔρευναν τῶν οἰκογενειακῶν προϋπολογισμῶν (ἔστω τοῦ 1957-58) περιορίζεται εἰς δύο μέσους ὕρους μεγάλων ὁμάδων πόλεων (πόλεις 10-30 χιλ. κατοίκους καὶ πόλεις ἄνω τῶν 30 χιλ. κατοίκων) καὶ εἰς τοὺς μέσους ὕρους τῆς περιοχῆς τῆς διοικήσεως Πρωτευούσης καὶ τοῦ πολεοδομικοῦ συγκροτήματος τῆς Θεσσαλονίκης.

Λόγω αὐτῶν τῶν τεχνικῶν δυσχερειῶν περιορίσθη εἰς μίαν πολὺ ἀπλήν καὶ γενικὴν παρατήρησιν, ἡ ὅποια βασίζεται εἰς ὑπάρχοντα μὲν ἀλλὰ πολὺ γενικὰ στοιχεῖα.

Οὕτω βάσει τῶν στοιχείων τῆς ἐρεῦνης τοῦ 1957-58 ἐπὶ τῶν οἰκογενειακῶν προϋπολογισμῶν ἐπροσδιορίσθη ἡ μέση κατὰ κεφαλὴν ἐτησίαν δαπάνη διαβιώσεως εἰς τὰ ἀστικά κέντρα ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων δι' ἑκάστην περιοχὴν τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κρήτης.

Ἐκ τῶν σχετικῶν ὑπολογισμῶν ἐζήχθη ὅτι, εἰς τὴν :

1957-58

α'. Στερεὰν καὶ Εὐβοίαν	μέση κατὰ κεφαλὴν ἐτησίαν δαπάνη	δρχ.	14.240
β'. Πελοπόννησον	» » » » » »	»	9.000
γ'. Ἡπειρον	» » » » » »	»	8.950
δ'. Θεσσαλίαν	» » » » » »	»	9.060
ε'. Μακεδονίαν	» » » » » »	»	9.780
στ'. Θράκην	» » » » » »	»	7.910
ζ'. Κρήτην	» » » » » »	»	9.680
η'. Ὀλόκληρον Ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ Κρήτην	» » » » » »	»	12.240

Ἐὰν κατατάξωμεν ἐκάστην περιοχὴν κατὰ σειρὰν ὕψους τῆς ὡς ἄνω δαπάνης, πρώτη ἔρχεται ἡ περιοχὴ τῆς Στερεᾶς καὶ Εὐβοίας, δευτέρα ἡ περιοχὴ τῆς Μακεδονίας, τρίτη ἡ Κρήτη καὶ ἀκολουθοῦν κατὰ σειρὰν ἡ Θεσσαλία, ἡ Πελοπόννησος (σχεδὸν εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον), ἡ Ἡπειρος καὶ τέλος ἡ Θράκη.

Ὁ μέσος πληθυσμὸς πόλεως εἰς ἐκάστην περιοχὴν βάσει τῆς ἀπογραφῆς 1961 παρουσιάζει τὴν αὐτὴν σειρὰν ὡς καὶ ἡ ἀνωτέρω κατὰ κεφαλὴν δαπάνη.

Ἐκ πρώτης παρατηρήσεως εἶναι δυνατόν νὰ πιθανολογήσῃ τις τὴν ἀλληλεξάρτησιν τοῦ ὕψους τῆς καταναλώσεως πρὸς τὸ μέγεθος τῶν οἰκισμῶν.

Οὕτω ὁ μέσος πληθυσμὸς κατὰ πόλιν :

α'. τῆς Στερεᾶς καὶ Εὐβοίας (μετὰ τῆς Τ.Δ.Π.) εἶναι	159.860
β'. τῆς Πελοποννήσου	27.650
γ'. τῆς Ἡπείρου	21.020
δ'. τῆς Θεσσαλίας	30.870
ε'. τῆς Μακεδονίας (μετὰ τοῦ πολεοδομικοῦ συγκροτήματος τῆς Θεσσαλονίκης)	43.900
στ'. τῆς Θράκης	20.930
ζ'. τῆς Κρήτης	38.980
η'. τῆς δὲ Ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ Κρήτης	63.350

Εἶναι εὐνόητον ὅτι ἡ συσχέτισις αὕτη δὲν εἶναι ἀπολύτως ἐκφραστικὴ, διότι :

α'. ἡ μέση, κατὰ κεφαλὴν δαπάνη τῶν πόλεων 10-30.000 καὶ τῶν ἀπὸ 30 ἕως 80 χιλιάδων ἀποτελεῖ μέσον ὄρον τῶν ἐνδείξεων ὄλων τῶν ὁμοειδῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος, ἐνῶ ἡ ἀντίστοιχος δαπάνη τῆς περιοχῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς περιοχῆς Τ.Δ. Πρωτευούσης ἀντιπροσωπεύουν καθαρῶς τὸν μέσον ὄρον αὐτῶν τῶν περιοχῶν μόνον.

β'. ἡ κατανάλωσις δὲν ἔχει προσαρμοσθῆ πρὸς τὰς διαφορὰς τοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν,

γ'. δὲν ἔχει ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἡ διαφορὰ τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος ἐκάστης περιοχῆς, καὶ

δ'. αἱ μὲν ἐνδείξεις τῆς καταναλώσεως εἶναι προϊόν τῆς περιόδου 1957-58 ἐνῶ αἱ ἀντίστοιχοι ἐνδείξεις τοῦ πληθυσμοῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν περίοδον 1961.

Παρὰ ταῦτα ἡ ἀντιστοιχία αὕτη μαρτυρεῖ περὶ τῆς κατ' ἀρχὴν ὑφισταμένης ἐν Ἑλλάδι συσχέτισεως τῶν δύο ὡς ἄνω μεγεθῶν.

Θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ τονισθῆ τὸ γεγονός ὅτι μία πλήρης οἰκιστικὴ ἀνάπτυξις τῆς ἀγορᾶς δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ περιορισθῆ μόνον εἰς τὰ ἀστικὰ κέντρα, δεδομένου ὅτι καὶ οἱ μικρότεροι οἰκισμοὶ ἐπιδρῶν ἐπὶ τῶν πάσης φύσεως

έκδηλώσεων τῆς οἰκονομίας, τόσον ἐντός τῶν ἀστικῶν κέντρων ὅσον καί εἰς ὀλόκληρον τὴν περιοχὴν.

Ἐὰν ἡ ἀνάλυσις τῶν οἰκογενειακῶν προϋπολογισμῶν εἶχε ἐπεκταθῆ καὶ ἐπὶ τῶν μικροτέρου μεγέθους οἰκισμῶν καὶ εἶχε διαχωρίσει τὰς πόλεις εἰς περισσότερας κατηγορίας, τότε θὰ ἦτο δυνατὴ μία περαιτέρω ἀνάλυσις καὶ κατὰ προσέγγισιν στάθμισις τῆς ἐπιδράσεως τοῦ μεγέθους τῶν οἰκισμῶν ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς καταναλώσεως καὶ τῆς δυναμικότητος τῆς ἀγορᾶς.

Ἄλλὰ καὶ μία ἄλλη παρατήρησις θὰ τονίσῃ τὴν σπουδαιότητα τοῦ μεγέθους τῶν οἰκισμῶν. Ἐκ τῆς αὐτῆς ἐρεῦνης τῶν οἰκογενειακῶν προϋπολογισμῶν προκύπτει ὅτι ἡ κατ' ἄτομον μέση ἐτησία δαπάνη καταναλώσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος ἦτο 11.800 δραχ. (ἐὰν τὸ μέσον μέγεθος τῆς οἰκογενείας εἶναι 3,8 ἄτομα). Ὑποθέτοντες ὅτι αἱ ἀναλογίαι τῆς κατανομῆς τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ μέση κατὰ κεφαλὴν ἐτησία δαπάνη δὲν ἔχουν μεταβληθῆ, ἡ συνολικὴ ἐτησία δαπάνη διὰ κατανάλωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων ὅλης τῆς Ἑλλάδος με βάσιν τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1961, ὅπου ὁ πληθυσμὸς τῶν ἐν λόγω πόλεων εἶναι 3.231.000, θὰ εἶναι 38.126 ἑκατομμύρια περίπου ἔναντι 67.665 ἑκατομμυρίων δραχ. τῆς συνολικῆς ἰδιωτικῆς καταναλώσεως τῆς Ἑλλάδος, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ στατικού δελτίου τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος (Δεκέμβριος 1961). Παρατηροῦμεν λοιπὸν ὅτι περίπου τὸ 58% τῆς συνολικῆς ἰδιωτικῆς καταναλώσεως πραγματοποιεῖται ὑπὸ τοῦ 38% περίπου τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Ἐναντὶ αὐτῆς τῆς συγκριτικῶς τεραστίας καταναλωτικῆς δυναμικότητος τῶν πόλεων παρατηροῦμε, στηριζόμενοι εἰς τὰς αὐτὰς πηγὰς καὶ ἀκολουθοῦντες τὴν ἰδίαν τακτικὴν, ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἀθηνῶν ὅπου εὐρίσκεται ἐγκατεστημένον τὸ 23% περίπου τοῦ πληθυσμοῦ ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος πραγματοποιεῖται (περίοδος 1958) τὸ 40% τῆς ὅλης ἰδιωτικῆς καταναλώσεως τῆς χώρας.

Τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα ἀποτελεῖ μίαν ἀναμφισβητήτως ἀκραίαν περιπτώσιν, πλὴν ὁμως ἰδιαιτέρως ἐνδεικτικὴν οὕτως ὥστε νὰ δύναται τις νὰ ἀναλογισθῆ τὴν βαρύτητα τοῦ μεγέθους τῶν οἰκισμῶν ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος καὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν εἰς βάθος μελέτην τοῦ θέματος τούτου.

Μέτρησις τῆς μεταβολῆς τῆς δυναμικότητος τῆς ἀγορᾶς βάσει τῆς οἰκιστικῆς συγκροτήσεως τοῦ πληθυσμοῦ

Ἡ δυναμικότης τῆς ἀγορᾶς ἐκδηλοῦται εἰς τὸ γενικὸν ὕψος τῶν συναλλαγῶν ἢ εἰς τὸ ὕψος τῶν συναλλαγῶν κατὰ τομεῖς δραστηριότητος, ἐὰν ἀποσκοπῆται ἡ κατὰ κλάδους ἀνάλυσις.

Τὸ ὕψος τῶν συναλλαγῶν ἐπηρεάζεται ἐν μέρει, ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ ἀπόλυτον μέγεθος τῶν οἰκισμῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν μεταξὺ των ἀπόστασιν καὶ τὸν βαθμὸν συνδέσεώς των καὶ γενικῶς ἀπὸ τὰ μέσα καὶ τὰς δυνατότητας ἐπι-

κοινωνίας τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὴν πυκνότητα τῶν οἰκισμῶν. Διὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν χώραν ἐν τούτοις θεωροῦμεν ὅτι πλὴν τοῦ μεγέθους τῶν οἰκισμῶν οἱ λοιποὶ παράγοντες εἶναι ἰσοδυνάμως κατανεμημένοι καὶ μόνον τὸ διάφορον ὕψος τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος εἰς ἑκάστην περιοχὴν καὶ τὸ διαφορετικὸν ἐπίπεδον τιμῶν εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια διαφοροποιοῦν πέραν τοῦ μεγέθους τῶν οἰκισμῶν, τὸ ὕψος τῶν συναλλαγῶν.

Εἶναι πολὺ πιθανὸν ὅτι ὅσον μεγαλύτεροι εἶναι οἱ οἰκισμοὶ μιᾶς περιοχῆς τόσοσιν περισσότεραι αἱ κατὰ κεφαλὴν συναλλαγαί, τόσοσιν μεγαλύτερος ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἐπαγγελμάτων καὶ τόσοσιν αὐξάνεται ἡ συμμετοχὴ τῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι μία φανταστικὴ κατάστασις ὅπου ἐὰν εἰς δεδομένην οἰκονομίαν ὑπῆρχον μεγάλοι μόνον οἰκισμοὶ καὶ ἐξηφανίζετο τὸ χωριό, θὰ ἀπετέλει τὸ ἰδεῶδες τῆς συγκροτήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Τοιαύτη παραδοχὴ θὰ ἦτο ἐσφαλμένη, δεδομένου ὅτι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἰσορροπία εἰς τὴν οἰκιστικὴν διάρθρωσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Θὰ ἦτο σὰν νὰ ὑπεστηρίζετο ὅτι τὸ μέγεθος τῶν πόλεων ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν βᾶσιν οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης, τὴν μόνην διέξοδον εἰς τὴν προσπάθειαν ἐπιλύσεως τοῦ προβλήματος τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι δὲν ὑπάρχει optimum μέγεθος οἰκισμῶν, ἡ διάρθρωσις δὲ τῆς οἰκονομίας μιᾶς περιοχῆς ἢ μιᾶς χώρας ἀποτελεῖ βασικὸν στοιχεῖον διαμορφώσεως ἄχι ἐνὸς μέσου standard μεγέθους οἰκισμῶν, ἀλλὰ ἐνὸς ὀλοκλήρου δικτύου οἰκισμῶν, τὸ ὅποιον ἐξελίσσεται μεταβαλλόμενον ἐντὸς τοῦ χρόνου. Τὸ στοιχεῖον δὲ αὐτὸ ἀκριβῶς τοῦ χρόνου ἀποτελεῖ τὴν τετάρτην διάστασιν εἰς τὴν ἔννοίαν τῆς οἰκιστικῆς ὅπως τίθεται ὑπὸ τοῦ Κ. Δοξιάδη.

Δεδομένου λοιπὸν ὅτι τὸ μέγεθος τῶν οἰκισμῶν καθ' ἑαυτὸ ἐπηρεάζει τὸ ὕψος τῶν συναλλαγῶν καὶ τὴν δυναμικότητα τῆς ἀγορᾶς, διὰ τὸν λόγον τοῦτον κρίνομεν ὅτι ἡ οἰκιστικὴ διάρθρωσις τοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελεῖ ἐν στοιχείον τοῦ ὁποίου ἡ συγκριτικὴ ἀνάλυσις εἶναι ἀπαραίτητος.

Θὰ πρέπει κατὰ τὰ ἀνωτέρω νὰ δοθῇ μία οἰκονομικὴ βαρῦτης εἰς ἕκαστον μέγεθος οἰκισμῶν, βαρῦτης ἢ ὅποια θὰ ἐκδηλοῦται εἰς τὴν δυναμικότητα τῆς ἀγορᾶς.

Ἐὰν προσδιορισθῇ ἡ μεταβολὴ τοῦ ὕψους τῶν συναλλαγῶν ἢ προερχομένη ἐκ τῆς μεταβολῆς τοῦ μεγέθους τῶν οἰκισμῶν, ἐὰν προσδιορισθῇ δηλαδὴ μία μορφή ἐλαστικότητος τῶν συναλλαγῶν ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τῶν οἰκισμῶν, τότε δύναται, βάσει τῆς σχέσεως ταύτης, νὰ δοθῇ ἡ σχετικὴ βαρῦτης εἰς ἕκαστον μέγεθος οἰκισμῶν.

Ἡ ἐλαστικότης αὐτῆ τῶν συναλλαγῶν θὰ ἰσοῦται πρὸς τὴν σχέσιν τῆς ἑκατοστιαίας μεταβολῆς τοῦ ὕψους των, πρὸς τὴν ἑκατοστιαίαν μεταβολὴν τοῦ μεγέθους τῶν οἰκισμῶν.

Ἡ μαθηματικὴ ἀπόδοσις τῆς ἐλαστικότητος, τῶν συναλλαγῶν κατὰ συνέπειαν θὰ εἶναι :
$$\left[\frac{T_1 - T}{T} \right] : \left[\frac{P_1 - P}{P} \right] = \frac{P (T_1 - T)}{T (P_1 - P)} \eta \frac{P \delta T}{T \delta P}$$

Ἐάν :

P = πληθυσμὸς οἰκισμῶν (α) μεγέθους

P_1 = πληθυσμὸς οἰκισμῶν ($\alpha + 1$) μεγέθους

T_1 = ὕψος συναλλαγῶν οἰκισμῶν ($\alpha + 1$) μεγέθους

T = ὕψος συναλλαγῶν οἰκισμῶν (α) μεγέθους.

Εἶναι μᾶλλον πιθανόν ὅτι δὲν θὰ ὑπάρχη σταθερὰ σχέσις μεταξὺ τῶν μεταβολῶν τῶν δύο ὡς ἄνω μεγεθῶν, δὲν εἶναι δηλαδὴ πιθανόν ἡ καμπύλη τῆς συναρτήσεως ἐκκινουσα ἐκ τῆς συμβολῆς τῶν συντεταγμένων νὰ εἶναι εὐθεῖα, καὶ κατὰ συνέπειαν δι' ἕκαστον μέγεθος οἰκισμοῦ θὰ ἀντιστοιχῇ διάφορος βαθμὸς ἐλαστικότητος.

Δεδομένου ὅμως ὅτι ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ ὕψος τῶν συναλλαγῶν δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς συνάρτησιν τοῦ μεγέθους τῶν οἰκισμῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὕψους τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ παροῦσα ἀνάλυσις ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς δυναμικότητος τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέγεθος τῶν οἰκισμῶν μόνον, θὰ πρέπει εἰς περιπτώσεις περιφερειακῶν συγκρίσεων νὰ ἀπομονωθοῦν ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης αἱ ἐκ τοῦ διαφορετικοῦ ἐπιπέδου εἰσοδήματος δυνάμεναι νὰ ἐπέλθουν ἀλλοιώσεις, εἰς τὸ ὕψος τῶν συναλλαγῶν.

Ἐνας ἀπλοῦς τρόπος διὰ μίαν τοιαύτην προσαρμογὴν θὰ ἦτο, ἐὰν ἡ σχέσις τῆς ἐλαστικότητος τῶν συναλλαγῶν ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν εἰς περιπτώσεις περιφερειακῶν ἀναλύσεων ἐπολλαπλασιαζέτο ἐπὶ τὴν σχέσιν τοῦ κατὰ κεφαλὴν ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τῆς χώρας (ἐὰν τὸ εἰσόδημα τῆς χώρας ἐλαμβάνετο ὡς βᾶσις) πρὸς τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα τῆς δεδομένης περιοχῆς.

Ἡ σύγκρισις πρὸς τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα τῆς χώρας γίνεται διὰ τὸν λόγον ὅπως ὅλος ὁ πληθυσμὸς ἀναλύεται εἰς ἄτομα ἐνιαίας εἰσοδηματικῆς δυναμικότητος καὶ ἐν προκειμένῳ εἰς ἄτομα τῆς κατὰ κεφαλὴν μέσης εἰσοδηματικῆς δυναμικότητος εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν.

Οὕτω ἐὰν Y_1 τὸ μέσον κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα τῆς περιοχῆς (1) καὶ Y τὸ μέσον κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα εἰς τὴν χώραν, τότε ἡ σχέσις μεταβολῆς τῶν συναλλαγῶν πρὸς τὴν αὐξησιν πληθυσμοῦ προκειμένου νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὴν περιοχὴν (1) μετὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἐνιαίου κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος θὰ εἶναι :

$$(P : T) (\delta T : \delta P) (Y : Y_1)$$

Πέραν τῆς προσαρμογῆς ὡς πρὸς τὸ εἰσόδημα θὰ ἦτο ἀναγκαία ἴσως καὶ μία προσαρμογὴ ὡς πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῶν τιμῶν. Θὰ ἔπρεπε κατὰ συνέπειαν τὸ ὕψος τῶν κατὰ κεφαλὴν συναλλαγῶν νὰ προσηρμῳζέτο, ἐὰν ἦτο δυνατόν

καὶ σκόπιμον, πρὸς τὸν δείκτην τῶν τιμῶν κατὰ περιοχὰς ἢ τὸ κατὰ κεφαλὴν ἔθνικόν εἰσόδημα νὰ ἦτο ἐκπεφρασμένον ὡς πραγματικὸν εἰσόδημα.

Ἄλλὰ ἄς ἴδωμεν τὸν τρόπον προσδιορισμοῦ τῆς ἐλαστικότητος τῶν συναλλαγῶν.

Θὰ λάβωμεν τοὺς οἰκισμοὺς τῆς χώρας καὶ θὰ τοὺς κατατάξωμεν κατὰ ὁμάδας μεγέθους. Ἡ διαφορὰ τοῦ ἑνὸς μεγέθους ἐκ τοῦ ἄλλου θὰ πρέπει νὰ εἶναι σημαντικὴ ὥστε νὰ δικαιολογῆται μία μεταβολὴ τοῦ ἐπιπέδου τῶν συναλλαγῶν. Ἐν συνεχείᾳ λαμβάνωμεν τὸ ὕψος τῶν συναλλαγῶν εἰς ἕνα ἑαστον οἰκισμὸν ἐκάστης ὁμάδος καὶ προσδιορίζομεν ἕνα μέσον ὕψος συναλλαγῶν ἀνταποκρινόμενον εἰς ἕνα μέσον μέγεθος οἰκισμοῦ ἐκάστης ὁμάδος.

Προβάλλομεν τὰ ἀντίστοιχα μεγέθη εἰς τοὺς ἄξονας τῶν συντεταγμένων καὶ προσδιορίζομεν τὴν συνάρτησιν, χρησιμοποιοῦντες π.χ. τὴν μέθοδον τῶν ἐλαχίστων τετραγώνων.

Εἶναι φυσικὸν ἕνας συντελεστὴς ἐλαστικότητος προσδιοριζόμενος ὡς ἀνωτέρω νὰ ἐπηρεάζεται ἐκ τοῦ ὕψους τῶν συναλλαγῶν τοῦ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου εἰσοδήματος οἰκισμῶν εἰς ἀνεπτυγμένας περιοχὰς. Κατὰ τὴν αὐτὴν ὁμῶς ἀναλογίαν θὰ ἔχη ἐπηρεασθῆ καὶ ἐκ τοῦ ἐπιπέδου συναλλαγῶν τῶν οἰκισμῶν μὴ ἀνεπτυγμένων περιοχῶν. Θὰ ἔχη δηλαδὴ ὁ ἐν λόγῳ συντελεστὴς τὰ ἐλαττώματα τῶν γενικῶν μέσων ὄρων.

Παρὰ ταῦτα θεωροῦμεν ὅτι ἕνας τοιοῦτος συντελεστὴς θὰ ἦτο πολὺ χρήσιμος.

Ἡ χρησιμότης τοῦ συντελεστοῦ

Ἡ χρησιμότης τοῦ ἐν λόγῳ συντελεστοῦ εἶναι προφανῆς προκειμένου νὰ προσδιορισθῆ, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ρυθμοῦ πληθυσμιακῆς ἀναπτύξεως τῶν οἰκισμῶν, τὸ μελλοντικὸν ἐπίπεδον τῶν συναλλαγῶν εἰς δεδομένην περιοχὴν.

Πράγματι ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὸ ὑφιστάμενον μέγεθος τῶν οἰκισμῶν εἰς δεδομένην περιοχὴν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρατηρουμένου ρυθμοῦ πληθυσμιακῆς ἀναπτύξεως προσδιορισθῆ τὸ ἀναμενόμενον ὕψος τοῦ πληθυσμοῦ τῶν οἰκισμῶν εἰς ἐπόμενα ἔτη, εἶναι δυνατὸν νὰ προσδιορισθῆ τὸ ὕψος τῶν κατὰ κεφαλὴν ἀναμενομένων συναλλαγῶν εἰς δεδομένον ἔτος, βάσει τοῦ συντελεστοῦ ἐλαστικότητος τῶν συναλλαγῶν.

Τὸν αὐτὸν συντελεστὴν δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν ἐὰν ἀποσκοπῆται ἡ συσχέτισις τῶν μεταβολῶν ἄλλων οἰκονομικῶν μεγεθῶν (ὡς ἐνὸς τομέως τῆς καταναλώσεως) πρὸς τὸ ὕψος τῶν οἰκισμῶν, ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον βεβαίως εἶναι δυνατὴ ἡ ὑπαρξίς μιᾶς οἰασθήποτε συσχέτισεως.

Πέραν τῆς χρήσεως τοῦ ὡς ἄνω συντελεστοῦ διὰ τὴν προβολὴν τῆς δυναμικότητος τῆς ἀγορᾶς, ὁ αὐτὸς συντελεστὴς προσαρμοζόμενος καταλλήλως, ὡς ἀνωτέρω, εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῆ διὰ τὴν συγκριτικὴν ἀνέλυσιν

τῆς δυναμικότητος τῶν περιφερειακῶν ἀγορῶν ἢ τὸν καθορισμὸν συγκριτικῆς βαρύτητος τῶν οἰκισμῶν.

Πρὸς ἐπίτευξιν τῆς συγκρίσεως περιφερειακῶν ἀγορῶν προσδιορίζεται δι' ἐκάστην περιοχὴν π.χ. ἓνας μέσος συντελεστῆς ἐλαστικότητος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ποσοστιαίας οἰκιστικῆς συνθέσεως μιᾶς περιφέρειας. Προσδιορίζεται δηλαδὴ ἡ ποσοστιαία κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ εἰς οἰκισμοὺς μεγέθους διαφόρων ὁμάδων. Ἡ ποσοστιαία αὐτὴ ἀναλογία δι' ἐκάστην ὁμάδα οἰκισμῶν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ συντελεστοῦ ἐλαστικότητος τῶν συναλλαγῶν καὶ ἔτσι προσδιορίζεται ἓνας σταθμικὸς μέσος ὅρος ἐλαστικότητος τῶν συναλλαγῶν, ἡ ὁποία μετὰ ταῦτα θὰ χαρακτηρίζῃ τὴν δεδομένην περιοχὴν.

Ἀκολουθῶς προσδιορίζεται τὸ μέσον μέγεθος οἰκισμοῦ κατὰ περιοχὴν καὶ δι' ὁλόκληρον τὴν χώραν καὶ ἐξευρίσκεται ἡ ἀπόκλισις τοῦ μέσου μεγέθους οἰκισμῶν τῆς περιοχῆς ἐκ τοῦ μέσου μεγέθους οἰκισμῶν τῆς χώρας.

Ἐάν δηλαδὴ M_1 εἶναι τὸ μέσον μέγεθος οἰκισμῶν εἰς τὴν περιοχὴν (1) καὶ M τὸ μέσον μέγεθος οἰκισμῶν εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν, ἡ ἀπόκλισις θὰ εἶναι $M_1 : M$.

Τὴν ἀπόκλισιν ταύτην ἐὰν πολλαπλασιάσωμεν ἐπὶ τὸν συντελεστὴν ἐλαστικότητος προσηρμοσμένον δι' ἐκάστην περιοχὴν θὰ λάβωμεν τὴν συγκριτικὴν δυναμικότητα τῆς ἀγορᾶς τῆς περιοχῆς.

Ἡ αὐτὴ στάθμισις δύναται νὰ γίνῃ κειρωρισμένως δι' ἐκάστην περιοχὴν ἐπιτυγχανομένων οὕτω τῶν ἐπιδιωκομένων περιφερειακῶν συγκρίσεων.

Μία συγκριτικὴ ἢ καὶ ἀπόλυτος μέτρησις τῆς δυναμικότητος τῶν περιφερειακῶν ἀγορῶν, εἴτε ἐν τῷ συνόλῳ τῆς εἴτε ὡς πρὸς ὠρισμένους τομεῖς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, θὰ ἀπετέλει πολύτιμον ἴσως ἐνδείξιν προκειμένου νὰ μελετηθῇ ὁ τόπος ἐγκαταστάσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ οἰκονομικῶς σκόπιμον μέγεθος νεοῦδρομένων ἢ ἀκόμα ὑφισταμένων οἰκονομικῶν μονάδων.

Συμπεράσματα καὶ παρατηρήσεις

Ὡς διαφαίνεται ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως κατέχομαι ἀπὸ τὴν σκέψιν, χωρὶς νὰ εἶμαι εἰς θέσιν νὰ ἀποδείξω ὅτι τοῦτο ἰσχύει ἀπολύτως καὶ εἰς ποῖον βαθμὸν, ὅτι ὑπάρχει συσχέτισις μεταξύ τοῦ μεγέθους τῶν οἰκισμῶν καὶ τῆς δυναμικότητος μιᾶς ἀγορᾶς. Εἶναι γεγονός ὅτι γενικῶς ἡ δυναμικότης τῶν περιφερειακῶν ἀγορῶν βραχυχρονίως θὰ παρουσιάζῃ μεταπτώσεις ὀφειλομένας εἰς μεταβολὰς κυρίως τοῦ εἰσοδήματος. Ἡ δυναμικότης ἐκάστης τῶν περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος π.χ. θὰ ἐπηρεάζεται ὑπὸ ἐνδογενῶν ἀλλὰ καὶ ἐξωγενῶν παραγόντων τῆς οἰκονομίας. Αἱ ἐπιτυγχανόμεναι τιμαὶ διαθέσεως γεωργικῶν προϊόντων εἰς τὴν ἀγοράν, ἡ διάρθρωσις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, ὁ βαθμὸς ἐκβιομηχανίσεως εἰς ἐκάστην περιοχὴν, τὰ κατὰ καιροὺς δημιουργούμενα ἔργα ὑποδομῆς εἰς διαφορετικὰς ἐκάστοτε περιοχάς, αἱ καιρικαὶ συνθήκαι

(αἱ ἐπικρατοῦσαι κατὰ διαφόρους περιόδους εἰς ἐκάστην περιοχὴν ἐπηρεάζουσαι δυσμενῶς τὴν μίαν καὶ εὐμενῶς τὴν ἄλλην περιοχὴν), ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς περιοχῆς, ὁ βαθμὸς τῆς οἰκονομικῆς καὶ διοικητικῆς ἐξαρτήσεώς της ἐξ ἄλλων περιοχῶν κλπ. ὅλα αὐτὰ καὶ ἄλλα στοιχεῖα ἀποτελοῦν παράγοντας ἐπηρεάζοντας τὴν κατὰ καιροὺς ὑφισταμένην δυναμικότητα τῶν περιφερειακῶν ἀγορῶν. Παρὰ ταῦτα μακροχρονίως ἡ πληθυσμιακὴ διάρθρωσις ἐπηρεάζουσα τὴν ἀνάπτυξιν τῶν οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων καὶ τὴν δυναμικότητα τῆς ἀγορᾶς, ἀποτελεῖ βασικὸν στοιχεῖον τῶν τάσεων τοῦ ρυθμοῦ αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος.

Ἡ δυνατότης καὶ ἡ σκοπιμότης ἀναδιαρθρώσεως τῆς οἰκιστικῆς συγκροτήσεως τοῦ πληθυσμοῦ χρῆζει ἰδιαίτερας μελέτης. Μία μακρόπνοος μελετημένη καὶ προγραμματισμένη οἰκιστικὴ συγκρότησις τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ περιοχάς, θὰ ἐδημιούργει εὐμενεῖς προϋποθέσεις ἐπιταχύνσεως τοῦ ρυθμοῦ οἰκονομικῆς προόδου τῆς χώρας καὶ διὰ τῆς εὐνοικῆς ἐπιδράσεως τὴν ὅποιαν θὰ εἶχε καὶ ἐπὶ τῆς δυναμικότητος τῆς ἀγορᾶς.

Μία τοιαύτη προσπάθεια οἰκιστικῆς ἀναδιαρθρώσεως θὰ ἀπέβλεπε εἰς τὴν μελέτην τῶν οἰκισμῶν μὲ βασικὴν προοπτικὴν τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐντὸς οἰκισμῶν προσφερόντων τὰς βασικὰς οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς προϋποθέσεις, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον εἰς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ βελτίωσιν τῆς παρούσης οἰκιστικῆς συγκροτήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Μία δὲ βελτίωσις θὰ εἶχεν ὡς σκοπὸν τὴν τόνωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν παραγόντων ἐκείνων οἱ ὅποιοι θὰ προσέδιδον περισσοτέραν ζωὴν καὶ μεγαλυτέραν ἰσχύϊν εἰς τοὺς οἰκισμοὺς τῆς ὑπαίθρου ἰδίᾳ καὶ ἐπιπροσθέτως τὴν ἰσόρροπον ἀνάπτυξιν τῶν περιφερειακῶν ἀγορῶν.

Χωρὶς νὰ ὑποστηρίζωμεν ὅτι μία τοιαύτη προσπάθεια θὰ ἀπετέλει πανάκεια διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας, δεχόμεθα ἐν τούτοις ὅτι θὰ συνέβαλεν εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς ὑπαίθρου, τὴν ἀποκέντρωσιν μέρους τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος καὶ κατὰ τινα τρόπον εἰς τὴν βαθμιαίαν ἀνάρρωσιν τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας ἐκ τῆς ἀσθενείας ἣ ὅποια δύναται νὰ ὀνομασθῇ «κεντρομεγαλεία».

Εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν συζήτησιν ἔλαβον μέρος : Ὁ καθηγητὴς Δ. Δελιβάνης, ὁ κ. Ἴ. Πιπέρογλου, ὁ κ. Κ. Καλόγρης καὶ ὁ κ. Σ. Πουλόπουλος.

Paris, le 22 Novembre 1962

Cher Monsieur,

Comme suite à votre lettre du 6 Octobre dernier et à notre long entretien je tiens à vous préciser les points suivants.

Mes deux collègues et moi-même avons centré notre attention sur les problèmes immédiats et de courte durée de votre économie et nous avons pris comme base d'estimation la balance globale des paiements. C'est dans ce sens que nous écrivons dans notre rapport complémentaire :

" Si nous avons indiqué, d'autre part, le chiffre de 60 millions de dollars au sujet du financement qui, s'ajoutant aux autres sources de financement extérieur envisagées dans l'annexe de notre Rapport, apparaîtrait nécessaire, d'après vos projets ce chiffre correspond directement et exclusivement à la grandeur du déficit probable de la balance des paiements tel que, à défaut d'autres éléments nous avons dû essayer de façon naturellement approximative et réservée, de l'évaluer "

Par conséquent, la nature du problème change totalement lorsque vous examinez la situation de l'économie de la Grèce dans une perspective de longue durée, et faites la discrimination des différentes balances. Je ne suis pas à même de contrôler les chiffres que vous présentez sur le déficit de la balance commerciale et la balance des comptes, mais si ces chiffres correspondent à la réalité j'admets volontiers qu'une prudence s'impose dans la voie de l'endettement vers l'extérieur. Cette prudence semble pleinement justifiée du fait que les exportations du pays se composent de produits agricoles, dont l'élasticité de la demande est insignifiante. Quant aux services à savoir les invisibles, on peut difficilement espérer un accroissement capable de couvrir tout le déficit de la balance des comptes tout au moins dans la mesure de celui que vous évoquez.

Monsieur B. V. DAMALAS
43, Boulevard Saint-Michel

nationale, je cite le passage suivant de notre rapport complémentaire

"Nous avons d'ailleurs relevé expressément que ce pourcentage de 5 % devrait être apprécié en considération du niveau relativement faible du revenu national per capita et que cette charge était donc beaucoup plus lourde qu'elle ne serait, à pourcentage égal, pour un pays doté d'une économie plus prospère."

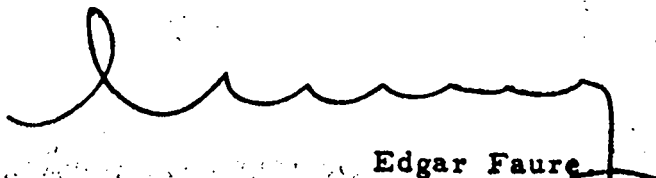
Le principe donc que la Grèce supporte des charges militaires relativement très élevées et qui peuvent même, d'un point de vue purement économique, être considérées comme excessives, est pleinement admis. Quant aux moyens pour remédier à cette situation j'ai écouté avec beaucoup d'attention votre point de vue selon lequel toute économie sur l'appareil militaire est extrêmement difficile et risquerait d'affaiblir le dispositif de la défense. Par conséquent, vous soutenez que le seul moyen est d'obtenir une aide substantielle de la part des autres pays de l'OTAN. Vous avez même avancé l'idée que l'aide, de la part de l'OTAN, doit être considérée comme une rémunération des services, puisque la Grèce garde un point névralgique pour la sécurité de toute la famille de l'OTAN.

De toute façon, et quelle que soit la forme, il est souhaitable que l'OTAN arrive rapidement à une décision, afin de soulager la Grèce, en partie, d'un fardeau qui paraît incontestablement bien lourd. Quant à l'estimation de l'aide, vos chiffres de 80-100 millions de dollars peuvent paraître excessifs; sur ce point, je me borne à noter votre point de vue, sans émettre un jugement.

Au cours de ma mission, qui est maintenant terminée, j'ai rencontré l'assurance que le cas de la Grèce était examiné avec beaucoup de sympathie et il me semble probable et souhaitable que les décisions opportunes puissent être prises et provoquées dans les meilleurs délais.

Je forme le voeu que le développement économique de votre pays puisse être accéléré pour le bien-être du noble peuple hellène et l'intérêt bien compris de tous les pays du pacte atlantique.

Veillez agréer, cher Monsieur, l'assurance de mes meilleurs sentiments.

Edgar Faure